

МЕДІАЦІЯ – МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Андрій БОРОВИК

*доктор юридичних наук, професор, відмінник освіти України,
віце-президент з наукової роботи
Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

Медіація в Україні – це добровільна, конфіденційна позасудова процедура, в якій нейтральний посередник (медіатор) допомагає сторонам конфлікту знайти взаємоприйнятне рішення. Врегульована Законом «Про медіацію» (з 2021 року), вона застосовується у цивільних, сімейних, господарських та трудових спорах, а також у кримінальних провадженнях для примирення сторін¹.

А що ж відбувається з цим інститутом у розвинених європейських країнах. Чи існують там відповідні, можливі для запозичення, норми, які могли б покращити кримінально-процесуальне законодавство України? Спробуємо розглянути це питання.

Так, на відміну від більшості європейських країн, судову медіацію в Німеччині не використовують. Однак так було не завжди. До прийняття Закону про медіацію діяли певні експериментальні схеми на базі німецьких судів, які були моделями судової медіації, оскільки судді виконували роль медіаторів. Однак ст. 9 Закону передбачала, що після 1 серпня 2013 року медіація, зокрема в адміністративній юрисдикції, належить виключно до приватного сектору, а медіатор – це особа, яка не має повноважень приймати рішення у справі (Закон про медіацію, 2012)².

Аналогічно в Італії медіація є прерогативою приватного сектору послуг. Згідно із Законодавчим декретом про медіацію, спрямованим на врегулювання цивільних і комерційних спорів, 2010 року, медіатор – це особа або особи, які індивідуально або колективно здійснюють медіацію, у жодному разі не маючи повноважень приймати рішення, яке

¹ Закон України «Про медіацію». Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 25.03.2026).

² Nadiia Horobets, Nataliia Lytvyn, Mykola Starynskyi, Elena Karpushova, Nina Kamenska Settlement of Administrative Disputes with the Participation of a Judge: Foreign Experience and Implementation in Ukraine. Research Article: 2021 Vol: 24 Issue: 1. URL: https://www.abacademies.org/articles/settlement-of-administrative-disputes-with-the-participation-of-a-judge-foreign-experience-and-implementation-in-ukraine-10168.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 26.03.2026).

є обов'язковим для одержувачів послуг (Законодавчий декрет, 2010). В Італії системи медіації не створюють безпосередньо в суді. Італійська судова система ґрунтується на моделі медіації, пов'язаній із судом, де спір передають приватному медіатору³.

Медіацію в адміністративному судочинстві активно використовують у Польщі. Основні принципи використання судової медіації у вирішенні адміністративних справ викладено в ст. 5а Адміністративно-процесуального кодексу Республіки Польща (1960). Згідно з Кодексом, судова медіація є добровільною, її можуть проводити під час провадження, якщо це дозволяє характер справи. Метою медіації є з'ясування та врахування фактичних і правових обставин справи й укладання угоди про її врегулювання в межах чинного законодавства, зокрема шляхом прийняття рішення або укладення мирової угоди. Учасниками медіації можуть бути: (1) орган, який веде провадження, і сторона або сторони в процесі або (2) сторони в процесі. Якщо справу передано на вирішення шляхом медіації, термін зупинення розгляду не перевищує двох місяців. Медіатором може бути особа, яка має повну дієздатність і користується повним спектром публічних прав, зокрема, медіатор, який включений до списку постійних медіаторів або до списку установ та осіб, уповноважених проводити медіаційні процедури, що проводить голова регіонального суду, або до списку, що веде неурядова організація чи університет, інформацію про яких було повідомлено голові регіонального суду⁴.

Таким чином, вивчивши досвід трьох зазначених європейських країн можемо констатувати, що інститут медіації, що активно розвивається в Україні лише сприяє прискоренню вирішення кримінально-правових, цивільно-правових та адміністративно-правових спорів.

³ Nadiia Horobets, Nataliia Lytvyn, Mykola Starynskyi, Elena Karpushova, Nina Kamenska Settlement of Administrative Disputes with the Participation of a Judge: Foreign Experience and Implementation in Ukraine. Research Article: 2021 Vol: 24 Issue: 1. URL: https://www.abacademies.org/articles/settlement-of-administrative-disputes-with-the-participation-of-a-judge-foreign-experience-and-implementation-in-ukraine-10168.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 26.03.2026).

⁴ Nadiia Horobets, Nataliia Lytvyn, Mykola Starynskyi, Elena Karpushova, Nina Kamenska Settlement of Administrative Disputes with the Participation of a Judge: Foreign Experience and Implementation in Ukraine. Research Article: 2021 Vol: 24 Issue: 1. URL: https://www.abacademies.org/articles/settlement-of-administrative-disputes-with-the-participation-of-a-judge-foreign-experience-and-implementation-in-ukraine-10168.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 26.03.2026).